

Артур Гудманян

доктор філологічних наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000 - 0002 - 5234 - 1726
artgud13@gmail.com

Христіна Галицька

студентка факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
chrystya0605@gmail.com

ГРАМАТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Стаття присвячена дослідженню граматичних та синтаксичних особливостей перекладу англомовних військово-політичних текстів. Дослідження перекладу військових текстів є актуальним, зважаючи на вторгнення Росії в Україну та напружену політичну ситуацію в Європі. Усе більше лінгвістів досліджують цей вид дискурсу. Метою статті є аналіз використання перекладацьких трансформацій при перекладі англомовних військово-політичних текстів на граматичному та синтаксичному рівнях. Об'єктом дослідження є текстові одиниці англомовних та українськомовних текстів військово-політичної тематики. Матеріалом дослідження слугували статті та книги на військово-політичну тематику. У ході дослідження було проаналізовано характерні граматичні та синтаксичні особливості військово-політичних текстів. Проаналізувавши англомовні тексти військово-політичної тематики, доходимо висновку, що граматичний рівень характеризується застосуванням трансформацій, наприклад, модуляції (*army artillery – польова артилерія*), калькування (*avenue of approach – шляхи підходу*), експлікації або описового перекладу (*Air Defense Artillery – батальйон зенітної артилерії*), транслітерації (*NATO – НАТО*), генералізації та конкретизації (*attack by fire – обстрілювати*). Щодо синтаксичної складової, необхідно зауважити, що військово-політичні тексти вирізняються використанням простих, безособових речень, наказовим способом.

Ключові слова: граматичні особливості; синтаксичні особливості; перекладацькі трансформації; прийоми перекладу; військово-політичні тексти; фахова мова військової сфери.

---

1. ВСТУП

Останнім часом все більше уваги приділяється військовому перекладу, насамперед для мирного співіснування країн світу та спілкування на політичній арені. Важливість дослідження полягає в необхідності адекватного перекладу військових термінів, широке використання яких характерне для військових текстів, оскільки дозволяє чітко висловлювати думку та усунути надмірність інформації. Військовий дискурс характеризується частим вживанням термінології, постійно поповнюється новими назвами та термінами для видів озброєння та військової техніки, умовними знаками. Основною синтаксичною особливістю військових текстів є широке використання пасивного стану, герундіальних та інфінітивних конструкцій, неповних фраз та кліше. У текстах домінує прагнення до стислості та чіткості.

Актуальність цієї статті полягає у тому, що вона є продовженням досліджень щодо лінгвостилістичних та перекладознавчих особливостей військово-політичних текстів з метою досконалого їх вивчення, особливо в наш час загострення воєнних конфліктів у світі загалом та триваючої війни Росії проти України зокрема.

Метою статті є аналіз використання перекладацьких трансформацій при перекладі англійських текстів військово-політичної тематики українською мовою на граматичному та синтаксичному рівнях та їх вплив на адекватність перекладу.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано такі методи дослідження: метод суцільної вибірки для формування досліджуваної бази військово-політичних текстів, метод аналізу та синтезу – для детальнішого вивчення граматичної та синтаксичної опрацьованого матеріалу, трансформаційний метод – для визначення адекватності перекладу на основі трансформацій, використаних при перекладі.

3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Ми дотримуємось визначення поняття воєнного дискурсу за Стадніком (2016): воєнний дискурс розуміємо як результат політичного, соціокультурного, психологічного та історичного процесів, що реалізується у вигляді воєнно-художньої літератури, воєнної публіцистики, воєнно-політичних матеріалів, створених групою суб'єктів або окремими суб'єктами. Вони є воєнними тільки за своєю тематикою, та загалом мають риси притаманні всім суспільно-політичним, публіцистичним та художнім текстам, де останні наділені спроможністю естетично перетворювати дійсність крізь призму внутрішнього стану та авторської майстерності в художньо завершене ціле. Таке ціле реалізується у вигляді художніх поетичних текстів, яким притаманна подієва, соціальна, психологічна, образна та поетична інформація, що сприймаються свідомістю читача згідно з його системою цінностей. Також до воєнних матеріалів можна віднести науково-технічні матеріали, пов'язані з життям та діяльністю збройних сил, що також входять до складових елементів воєнного дискурсу (Стаднік, 2016). «Завдяки специфічній комунікативно-функційній спрямованості фахова мова військової сфери оперує в межах трьох функціональних стилів мови – офіційно-ділового, публіцистичного та наукового. Перевага одного із цих стилів змінюється відповідно до теми комунікації» (Федоренко, Бернадіна, 2021, с. 259).

У нашому дослідженні основна увага приділяється граматичним особливостям та синтаксису текстів на військово-політичну тематику. Граматичні засоби являють собою пасивний стан, модальність, герундіальні та номінативні конструкції. Синтаксис знаменується складнопідрядними реченнями мети, наказовим та умовним способами, еліптичними конструкціями тощо. Завданням перекладача є доступно та адекватно перекласти військові терміни, уникаючи помилок та неточностей. Для досягнення цієї мети перекладачі часто вдаються до перекладацьких трансформацій.

Однією з найбільш уживаних граматичних трансформацій при перекладі військово-політичних текстів є калькування або вживання лексичних відповідників:

It consists of the Land Forces Command, Western and Southern Operational Commands, Territorial command North, Army Corps brigades, regiments, technical and logistical support units. – Структурно СВ складаються з Командування, Західного та Південного оперативних командувань, Територіального управління «Північ», армійських корпусів, бригад, полків та частин матеріальнотехнічного забезпечення (Альманах уряду в секторі безпеки України, 2010).

Часто через культурну асиметрію мови оригіналу й мови перекладу еквівалентний переклад є неможливим, скажімо, через відсутність такого поняття у мові. Наприклад, в англійській мові відсутній єдиний еквівалент для терміну *погони*, зате є кілька терміносполучень для назви погонів конкретного типу: *shoulder loop* – м'які вишивні погони, *shoulder mark* – фальшпогони або погонна муфта, *shoulder board* – жорсткі нашивні погони та *shoulder strap* – нашивні погони.

Переклад терміну *attack* та похідних від нього словосполучень теж викликає певні труднощі. Слово *attack* часто перекладають терміном *атака*, та цей переклад є невірним. Воно перекладається як *наступ*, або *удар*, *напад*. Однак у трьох випадках все ж таки

допускається можливість перекладу терміну *attack* як *атака*: *counterattack* – *контратака*, *air attack* – *атака з повітря* та *tank attack* – *танкова атака*. Атака як вирішальний етап наступу в англійській мові передається терміном *assault*.

Через відсутність еквівалентного поняття в мові перекладу перекладачі вдаються до описового методу. Описовий метод перекладу слугує роз'ясненню значення терміну. Його використовуємо, коли переклад не може правильно передати значення згідно з нормами української мови. Наприклад, англійське скорочення *SHAPE* (*Supreme Headquarters, Allied Powers, Europe*) українською мовою перекладаємо *штаб верховного головнокомандуючого об'єднаними збройними силами НАТО в Європі*. Так само за допомогою описового методу розуміємо значення слова *airmen*: *люди, які мають ставлення до авіації*.

Залежно від контексту слово *airmen* може бути перекладене вже засобами конкретизації як *авіатори*, *льотчики*, *авіаційні спеціалісти*.

Ще один приклад конкретизації наводимо нижче:

Marines are coming, said my chief as the building began to shake. – *Морпихи на підході, сказав старшина після того, як будівля почала тремтисся* (Кайл, 2012).

Протилежним поняттю конкретизації є генералізація. Генералізація має місце в тих випадках, коли інформаційна міра мовної одиниці мови оригіналу є вищою у порівнянні із мовною одиницею мови перекладу. Прийом генералізації замінює більш детальне значення МО загальним. При перекладі військової лексики цей прийом застосовується набагато рідше, ніж конкретизація: *CLGP* (*Cannon-launched guided projectile*) перекладаємо як *керований артилерійський снаряд*.

Прийом калькування є доречним, якщо і в мові оригіналу, і в мові перекладу є тотожні поняття. При перекладі військової літератури, аби уникнути будь-якого роду непорозумінь, слід особливо лаконічно й чітко передавати значення.

Combat forces need accurate and timely intelligence about enemy forces, terrain, and weather. – *Бойові війська потребують точну і своєчасну інформацію про супротивника, місцевість і погодні умови* (Кайл, 2012).

Переклад військових звань з української мови англійською і з англійської мови українською можна здійснити за допомогою двох способів. Найбільш виграшним варіантом виявляється заміна українського військового звання відповідним йому званням Великобританії та США і навпаки: *Rear Admiral* – *контр-адмірал*, *Flight Lieutenant* – *капітан*, *Warrant Officer* – *прапорщик* (Решовська, 2020).

Хоча інколи подібна заміна не є можливою. Так, не мають аналогів в українських військових силах такі звання: *Brigadier General*, *Brigadier*, *Commodore*, що перекладаються *бригадний генерал* (як для *Brigadier General*, так і для *Brigadier*) і *комодор*. У деяких випадках практично неможливо запропонувати однозначну заміну, так як одному англійському терміну відповідає декілька українських термінів і навпаки:

Second Lieutenant – *лейтенант, молодший лейтенант*

Ensign – *лейтенант, молодший лейтенант* (Решовська, 2020).

В українських збройних силах немає такої категорії військовихслужбовців, які б відповідали категорії *Warrant Officers* у збройних силах США та Великобританії. Саме тому для перекладу терміна *Warrant Officers* українською мовою використовується транслітерований термін *уорент-офіцер* (Решовська, 2020).

Проблема перекладу абревіатур привертає все більше уваги лінгвістів. Найпоширенішими методами перекладу військових скорочень є калькування, що дозволяє точно передавати інформацію, і модуляція, що вирішує прагматичні проблеми. Особливої актуальності абревіатура набуває у військовій сфері, оскільки з появою нових видів озброєння та військової техніки, а також військових структур і відомств зростає потреба в номінативній ролі абревіатури. Абревіатури є цінним поєднанням граничної стислості форми та змістовності.

Часто при перекладі абревіатур використовується транслітерація чи описовий переклад. Нижче наводимо приклад транслітерації:

Ukraine's official policy regarding NATO became a catalyst for its confrontation with Russia and Russia's confrontation with the West, and highlighted the differences among NATO member states, which affects regional security and stability. – Водночас, політика Києва останнім часом виступає в ролі каталізатора зростання 93 конфронтації Росії з країнами Заходу, а також розбіжностей між окремими державами-членами НАТО та ЄС, що суттєво впливає на розвиток відносин з Україною і на загальний стан безпеки в євроатлантичному регіоні (Альманах уряду в секторі безпеки України, 2010).

Досить поширеним є переклад англійського військового терміну MLRS як МЛРС, хоча правильним перекладом було б передавати цей військовий термін як РСЗВ. Українські перекладачі часто використовують транслітерацію для передачі назв іноземних зразків озброєння, які належать Збройним Силам України. Так, наприклад, абревіатуру NASAMS часто перекладають НАСАМС, хоча у військовій термінології української мови є відповідники всім компонентам оригінальної абревіатури: норвезька вдосконалена ракетна система «земля-повітря».

Характерною рисою військових текстів є використання великої кількості термінів та чіткий виклад матеріалу без використання емоційно-зabarвлених слів. Умовно військові термінологізми можна поділити на:

1. Відносно стійкі словосполучення, типу *утримувати позиції, перекрити рух ворогу*.

Словосполучення перекладаємо за допомогою модуляції: *hold strategic points, to block hostile forces*.

2. Військові афоризми і прислів'я.

Прислів'я *Гарний початок – це половина перемоги* перекладаємо відповідником в англійській мові *Well begun is half done*.

3. Закодовані стійкі словосполучення і команди.

Наприклад, словосполучення *ціль не виявлено* передано відповідником *the target is not detected*.

Іноді англійські тексти військової сфери стилістично маркованих одиниць і у процесі їх перекладу «найбільшу частку становлять експлікація та калькування» (Федоренко, Цепкало, Мальцева, 2021, с. 135). Це свідчить про те, «що мовні засоби, спрямовані на передачу військової лексики українською мовою, дещо позбавлені креативності та спрямовані на якомога більш точне пояснення лексем на позначення реалій іноземних армій, дослівну передачу досліджуваної лексики. На підставі цього підтверджуються характерні ознаки військової фахової мови, а саме точність і змістовність» (Федоренко, Цепкало, Мальцева, 2021, с. 135)

Для уникнення надлишкової інформації у військово-політичних текстах використовують прийом вилучення.

Illumination rounds are used to reveal the location of hostile forces hidden by the darkness. – Освітлювальні снаряди використовуються для виявлення ворожих військ в темряві (Кайл, 2012)

Переклад терміну методом вилучення простежується у такому реченні:

Opaque decision-making mechanism appear to ignore the legitimate interests of international neighbors and partners. – Непрозорий механізм прийняття рішень викликає претензії до України з боку міжнародних партнерів стосовно ігнорування їх легітимних інтересів (Альманах уряду в секторі безпеки України, 2010).

Зі словосполучення *international neighbors and partners*, що в перекладі звучить як *міжнародні партнери*, було вилучено *сусіди*. Якщо говорити про Україну, її сусіди є її партнерами, тому в перекладі було доцільно вилучити лексичну одиницю *neighbors*.

Для того, аби процес ознайомлення із інформаційним вмістом речень проходив легше, застосовують перекладацькі трансформації членування та об'єднання речень:

However, unpredictable problems are generally unveiled by simulation. They can be discovered only by experimental tests (Kalyta & Lazurenko, 2018). – Утім, проблеми, які неможливо було передбачити, зазвичай розв'язуються методом імітації, лише у процесі

експериментальних тестів (Калита & Лазуренко, 2018).

Також у цьому реченні використано метод упушення (*they*) для уникнення повторення.

На синтаксичному рівні для англомовних текстів військової тематики притаманні прості речення із використанням наказового способу (Решовська, 2020). Український варіант перекладу може бути представлений безособовим реченням, наприклад: *Turn right! – Направо! Dismiss! – Розійтись!*

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Військово-політичні тексти, як лінгвістичне явище, виконують характерну для них комунікативну функцію, а саме: відображають особливості розвитку збройних сил, озброєнь і військової техніки, тактику і стратегію тієї чи іншої країни, специфіку її військово-економічного та військово-політичного розвитку. Незважаючи на те, що багато мовознавців досліджували військову лексику через призму лінгвістичного аспекту, питання перекладу текстів цієї тематики є актуальним та потребує подальшого досконалого вивчення. Адже світ охоплений постійними процесами політичної та військової взаємодії, що вносять свої корективи у мовне середовище. Щодо синтаксичної складової інструкції, необхідно зауважити, що військово-політичні тексти вирізняються використанням простих, безособових речень, наказовим способом.

У порівнюваних військових і військово-політичних англомовних текстах та їх україномовних перекладах часто зустрічаються випадки розбіжностей у ступені деталізації військових понять, належності до роду військ.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень може бути аналіз специфіки відтворення граматичних та синтаксичних особливостей англомовних військово-політичних текстів українською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Альманах урядування в секторі безпеки України 2010 : збірник / [відп. ред. Л. І. Поляков]. Женева : Женевський центр демократичного контролю над збройними силами. К. : Вид-во Центру досліджень армії, 2010. № 2. 226 с.
- Кайл К. Американський снайпер. Гарпер Коллінс, 2012. 418 с.
- Калита А., Лазуренко Д. Роль перекладацьких трансформацій у перекладі англомовних науково-технічних текстів українською мовою. *Молодий вчений*. 2018. 11 (63). Р. 317–321.
- Нікіфорова О. Військово-політичний переклад в контексті теорії військового перекладу. *Європейський журнал гуманітарних та суспільних наук*. 2017. С. 28–31
- Решовська Х. В. Відтворення лексико-семантичних особливостей військових термінів при перекладі. Інституційний репозитарій Хмельницького національного університету, 2020. 101 с.
- Стаднік І. О. Лінгвістична відповідність понять «воєнний» дискурс vs «військовий» дискурс. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. Vol. IV (22), № 99. С. 64–65.
- Федоренко С. В., Бернадіна А. В. Загальна характеристика фахової мови військової сфери (на матеріалі англійської мови). *Нова філологія*. 2021. № 83. С. 257–363.
- Федоренко С. В., Цепкало О. В., Мальцева І. В. Переклад англомовної стилістично маркованої лексики військової галузі. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. № 19. С. 131–135.
- FM 7-93 Long-range surveillance unit operations. Washington D. C. : Headquarters, Department of the Army, 1995. 423 p.
- Pabriks A., Kudors A. The War in Ukraine: Lessons for Europe. University of Latvia Press; Centre for East European Policy Studies, 2015. 182 p.

REFERENCES

- Almanac on Security sector governance in Ukraine*. (2010). Collection / [edited by Merle Maigre, Philipp Fluri]. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2. [in Ukrainian]
- Kyle, C. (2012). *Amerykanskyy snayper* [American Sniper]. Harper Collins Publishers. [in Ukrainian]
- Fedorenko, S. V., & Bernadina, A. V. (2021). Zahalna kharakterystyka fakhovoyi movy viyskovoyi sfery (na materialii anhliyskoyi movy) [General characteristics of the professional language of the military sphere (based on English language material)]. *New philology*, 83, 257–363. [in Ukrainian]
- Fedorenko, S. V., Tsepkało, O. V., & Maltseva, I. V. (2021). Pereklad anhlovnoyi stylistychno markovanoi leksyky viyskovoyi haluzi [ranslation of the English-language stylistically marked vocabulary of the military branch]. *Transcarpathian Philological Studies*, 19, 131–135. [in Ukrainian]

- Kalyta, A., & Lazurenko, D. (2018). Rol perekladatskykh transformatsii u perekladi anhlomovnykh naukovykh i tekhnichnykh tekstiv ukrainskoiu movoiu. [The role of transformations in the translation of English scientific and technical texts into Ukrainian]. *Young scientis*, 11(63), 317–321. [in Ukrainian]
- Nikiforova, O. (2017). Viyskovo-politychnyy pereklad v konteksti teorii viyskovoho perekladu [Military-Political Translation in the Context of the Theory of Military Translation]. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 2, 28–31. [in Ukrainian]
- Reshavska, K. V. (2020). *Vidtvorennya leksyko-semantychnykh osoblyvostej viyskovykh terminiv pry perekladi* [Reproduction of lexical-semantic features of military terms in translation]. Institutional repository of Khmelnytskyi National University [In Ukrainian].
- Stadnik, I. O. (2016). Lingvistychna vidpovidnist ponyat "voyennyj" dyskurs vs "viyskovyj" dyskurs [Linguistic correspondence of the concept "war" discourse vs "military" discourse]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 4(22), 64–65. [in Ukrainian]
- FM 7-93. *Long-range surveillance unit operations*. (1995). Washington D. C.: Headquarters, Department of the Army.
- Pabriks, A., & Kudors, A. (2015). *The War in Ukraine: Lessons for Europe*. University of Latvia Press; Centre for East European Policy Studies.

Artur Gudmanian, Khrystyna Halytska. Grammatical and syntactic peculiarities of translation of English military and political texts into Ukrainian. The article is focused on the study of grammatical and syntactic features of the translation of English-language military and political texts. Due to the specific communicative and functional orientation, the specialized language of the military sphere operates within three functional language styles (official, journalistic and scientific). The preference for one of these styles varies according to the topic of communication. The study of the translation of military texts is relevant, considering the Russian war with Ukraine and the tense political situation in Europe. More and more linguists are investigating this kind of discourse. The purpose of the article is to analyze the use of transformations in the translation of English military-political texts at the grammatical and syntactic levels. The object of the research is textual units of English and Ukrainian texts on military and political topics. Military and political articles, books served as the research material. In the course of the study, characteristic grammatical and syntactic features of military-political texts were analyzed. Having analyzed English texts on military and political topics, we conclude that the grammatical level is characterized by the use of transformations, for example, modulation (*army artillery – польова артилерія*), tracing (*avenue of approach*), explication or descriptive translation (*Air Defense Artillery anti-aircraft artillery*), transliteration (*NATO*), generalization and specification (*attack by fire*). Regarding the syntactic component, it should be noted that military-political texts are distinguished by the use of simple, impersonal sentences and the use of imperative voice.

Keywords: grammatical features; syntactic features; specialized language of military sphere; translation transformations; translation methods; military and political texts.

Received: October 28, 2022
Accepted: November 05, 2022